

Eko-socialinė veikmė suaugusiųjų švietime

Ką praktiškai reiškia eko-socialinis tvarumas?

Koks vaidmuo tenka suaugusiųjų švietimui sprendžiant ekologines ir socialines mūsų planetos problemas?

Tiia Kontkanen, 2024-11-26

Straipsnis publikuotas anglų k. [EPALE platformoje](#)

Tiek ekologiniai, tiek socialiniai veiksniai Europoje ir pasaulyje kelia susirūpinimą, nes dėl visuotinio atšilimo ir pernelyg intensyvaus gamtos išteklių vartojimo ekosistemų gyvybingumui kyla pavojus. Šios sudėtingos problemos iššaukia daugybę įvairių reakcijų ir jausmų, o veiksmingam problemų sprendimui reikalingi požiūrio, vertybių, pasaulėžiūros, veiksmų ir mokymo(si) pokyčiai. Todėl manome, kad suaugusiųjų švietimo organizacijos ir suaugusiųjų švietėjai turėtų imtis aktyvesnio vaidmens transformuojančio mokymosi srityje.

Vykdydami mažos apimties „Erasmus+“ partnerystės projektą „EcoSocialAgency – suaugusiųjų švietėjų parama eko-socialinei veikmei“, siekiame sužinoti, kaip geriausiai galėtume integruoti ekologinio ir socialinio tvarumo temas į suaugusiųjų švietimą. Norime suprasti suaugusiųjų švietėjų bei besimokančiųjų poreikius bei iššūkius, kylančius siekiant tapti aktyviais tvarumo „agentais“.

Projektą įgyvendina: KSL studijų centras (Suomija), mokymosi visą gyvenimą centras „Símenntun“ (Islandija) ir Šiuolaikinių didaktikų centras (Lietuva). Siekiame rasti atsakymus į tokius klausimus: Ką praktiškai reiškia eko-socialinis tvarumas? Kaip suaugusiųjų švietėjai suvokia savo vaidmenį mokant šių temų? Kaip besimokantieji žiūri į mūsų laikmečio iššūkius? Kaip jie supranta savo vaidmenį? Kokios paramos ir mokymosi reikėtų, kad jie taptų aktyviais eko-socialinio tvarumo dalyviais?

Bendros eko-socialinio švietimo sampratos paieška

Vienas pirmųjų mūsų projekto tikslų buvo atrasti bendrą požiūrį į eko-socialinį tvarumą bei švietimą. Tai pavyko pasiekti susipažįstant su teorinėmis, mokslu grįstomis, prieigomis, ir taikant patirtimi bei veiksmams grįstus metodus.

Eko-socialinis švietimas yra palyginti nauja sąvoka. Ji artima ugdymo, apibrėžiamo kaip *Bildung*, koncepcijai. Pabrėžiamas mąstymo, mokymosi, veikimo ir etinio supratimo pokyčio poreikis, siekiant užtikrinti ne tik žmonių, bet ir visų rūšių bei visos planetos gerovę. Ekologinės ir socialinės problemos yra tarpusavyje susijusios, todėl sprendimai turi būti holistiniai. Tam reikalingas atsakomybės jausmas, saikingumas tenkinant poreikius, pagarba planetai, dialogas ir orientacija į ateitį, bei tokie svarbūs gebėjimai, kaip sisteminis bei kritinis mąstymas. Erdvės, laiko ir etiniai kasdienio gyvenimo pasirinkimų aspektai bei jų įtaka planetai ypatingai pabrėžiami *planetos socialinės pedagogikos* (*Planetary social pedagogy*) koncepcijoje (Salonen ir kt., 2023), kuri tapo teoriniu pagrindu, gilinantį į projekto temą.

Šis teorinis pagrindas buvo apmąstytas ir aptartas, remiantis mūsų, projekte dalyvaujančių organizacijų, vertybėmis, mokymo metodais bei ateities vizijomis. Diskusijų metu išgryninome bendrą supratimą, pagrindines sąvokas bei projekto tikslus.

Duomenų rinkimas

Kad suprastume, kaip galime padėti besimokantiems suaugusiesiems bei suaugusiųjų švietėjams, turėjome surinkti daugiau informacijos apie jų poreikius, iššūkius ir galimybes. Buvo parengtas klausimynas suaugusiųjų švietėjams, dirbantiems projekto partnerių organizacijose ar glaudžiai su jomis bendradarbiaujantiems. Suaugę besimokantys buvo pakviesti į sutelktų grupių diskusijas.

Klausimynas suaugusiųjų švietėjams

Klausimyną sudarė keturios dalys: įvadas; klausimai apie eko-socialinių problemų suvokimą ir švietimo vaidmenį; klausimai apie suaugusiųjų švietėjų pedagoginę praktiką šioje srityje ir norą sužinoti apie tai daugiau; klausimai apie suaugusiųjų švietėjų supratimą bei požiūrį į transformuojantį mokymąsi ir į jį orientuotus mokymo metodus.

Visų trijų šalių respondentai mano, kad ekologinių ir socialinių klausimų suvokimas yra svarbus, ir sutinka, kad suaugusiųjų švietimas turėtų būti į tai orientuotas. Atsakomybės prisiėmimas už ekologinius ir socialinius klausimus taip pat laikomas svarbiu. Beveik visi buvo suinteresuoti ar bent

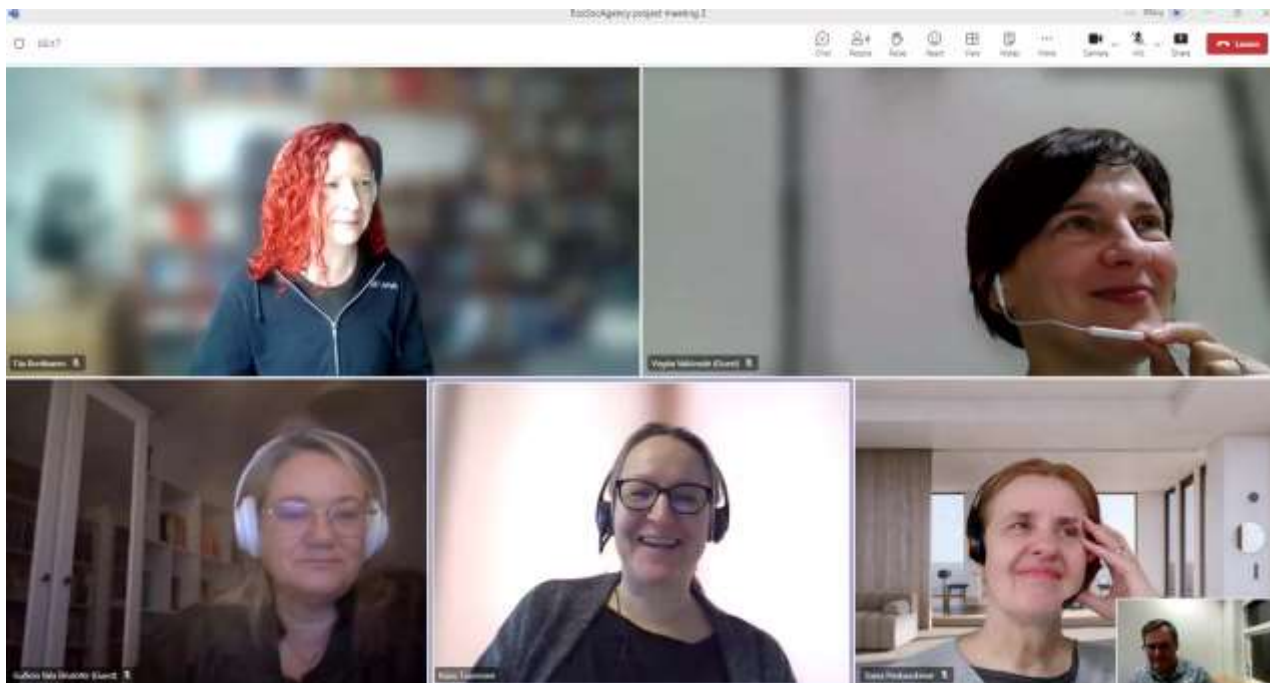
šiek tiek suinteresuoti sužinoti daugiau. Buvo išreikštas susidomėjimas tokiomis sritimis, kaip suaugusiųjų besimokančiųjų eko-socialinio aktyvumo skatinimas ir eko-socialinio turinio integravimas į suaugusiųjų švietėjų pedagoginę praktiką.

Įdomu pastebėti, kad nepaisant susidomėjimo tema, praktinis jos taikymas mokymo ir mokymosi veiklose buvo vertinamas gerokai santūriau. Visose šalyse buvo suaugusiųjų švietėjų, kurie yra įtraukę ekologines ir/ar socialinės atsakomybės temas į savo pedagoginę praktiką, tačiau tai daro ne visi. Atsakymai rodo, kad socialinės problemos paliečiamos daug dažniau nei ekologinės ar eko-socialinės. Lyginant atsakymus tarp šalių, Suomijos respondentai yra šiek tiek labiau linkę į savo mokymus integruoti eko-socialinį turinį bei remti besimokančiųjų eko-socialinius veiksmus nei Lietuvos ir Islandijos respondentai.

Transformuojantis mokymasis ir paramos poreikis

Kadangi eko-socialinis sąmoningumas ir veiksmai reikalauja transformuojančio mokymosi, respondentų buvo paprašyta atsakyti, kokius taiko mokymo metodus. Buvo paminėta daug interaktyvaus pobūdžio mokymosi būdų bei metodų, skatinančių kritinį bei kūrybinį mąstymą, tarpusavio sąveiką, diskusijas. Respondentai teigė, kad jiems būtų įdomu sužinoti daugiau apie įvairesnius mokymosi metodus.

Klausimyno respondentų buvo klausama, kokios paramos jiems reikėtų, kad į savo mokymo praktiką galėtų įtraukti daugiau eko-socialinio turinio bei metodų, kuriais siekiama transformuojančio mokymosi. Atsakymai buvo įvairūs – nuo žinių apie šį dalyką iki konkrečių pavyzdžių, nuo mokymosi medžiagos iki labiau struktūruotų diskusijų su kolegomis. Taip pat pageidaujama daugiau apčiuopiamų pavyzdžių apie eko-socialinių problemų sprendimo būdus bei paveikius mokymosi metodus.

Sutelktų grupių diskusijos

Šiuolaikinių didaktikų centre, Lietuvoje ir Šimontun, Islandijoje diskutavo suaugusieji, besimokantys įvairiose neformaliojo ir informального mokymosi aplinkose. KSL studijų centro, Suomijoje diskutantai buvo šios organizacijos ir jos padalinių bendradarbiai.

Diskusijas sudarė penkios dalys: susipažinimas su projektu, santykio su didžiosiomis ekologinėmis ir socialinėmis problemomis apsvaistymas, atsakomybės už planetą jausmo bei asmeniškai daromo poveikio aptarimas, pasidalijimas mintimis apie švietimo vaidmenį ir mokymąsi šioje srityje. Vėliau šių diskusijų rezultatai buvo apibendrinti ir jų pagrindu parengtos išvados.

Kiekviena grupės diskusija atskleidė šiek tiek kitokį požiūrį į aptartus kausimus. Eko-socialinė tema buvo siejama su daugybe skirtingų perspektyvų, tačiau supratimas apie ekologinių ir socialinių klausimų persipynimą kiekvienoje grupės diskusijoje buvo akivaizdus. Didžiausi pasaulyje kylantys iššūkiei buvo siejami tiek su ekologiniais, tiek su socialiniais aspektais. Pavyzdžiui, tvarumo trūkumas, kuris buvo siejamas su ekologiniais, socialiniais ir finansiniais veiksniais, pertekliniu vartojimu, sąmoningumo bei koordinuotų veiksmų trūkumu.

Mąstymas apie planetos ateitį diskusijų dalyviams kėlė daugybę jausmų – nerimą ir susirūpinimą, bet kartu ir viltį dėl geresnės ateities, nors ji ir neatrodo tokia nuspėjama kaip anksčiau. Paklausti, kas turėtų prisiimti atsakomybę už šių problemų sprendimą, dalyviai teigė, kad kiekvienas yra atsakingas, tačiau tie, kurių rankose galia, turėtų prisiimti daugiau atsakomybės. Tai politikai, turtingųjų elitas, didelės privačios bendrovės. Atsakomybė suprantama tiek asmeniniu, tiek bendruomeniniu lygmenimis.

Visose trijose partnerių organizacijose bendruomeninės pastangos laikomos viena iš didžiausių galimybių daryti poveikį. Taip pat akcentuotas poreikis sulėtėti, t. y. sustoti ir pagalvoti, atsispirti vartotojiškumui, nusistatyti prioritetus ir galėti matyti šių veiksmų rezultatus.

Į klausimą, ar pakanka informacijos apie ekologines ir socialines problemas, beveik visi dalyviai atsakė, kad daugiau ar mažiau jos turi. Nors dauguma nebuvo dalyvavę jokiuose mokymuose šiais klausimais, bet buvo savarankiškai įgiję informacijos, mokėsi iš gyvenimiškos patirties, žiniasklaidos ar jaunesnės kartos atstovų. Suomijos nevyriausybinų organizacijų atstovai teigė turintys pakankamai žinių ir jomis besidalijantys su kolegomis, vykdančias sklaidą platesnėje bendruomenėje. Socialinės problemos yra labiau išstudijuotos, tačiau kai kurie teigė turintys nemažai informacijos apie ekologines ar eko-socialines problemas. Tiesa, buvo akcentuojama, kad nors informacijos apie eko-socialines problemas yra, tačiau ji pernelyg padrika. Kad ji būtų lengviau suprantama, pritaikoma, būtina ją susisteminti. Priešingu atveju, nepakaks vien tik susidomėjimo ir noro į ją gilintis.

Visų šalių diskusijų dalyvių buvo klausama, ko, jų nuomone, jiems reiktų mokytis toliau. Islandijos ir Suomijos atstovai manė, kad bendruomenių stiprinimas, grupių kūrimas yra svarbu, nes galima mokytis ir veikti kartu. Lietuvos dalyviai pabrėžė turimų žinių pritaikymo asmeniniame gyvenime svarbą, kas galėtų atrasti naujų būdų veikti ir sulėtinti tempą. Visose diskusijose buvo ryškus noras sužinoti daugiau ir išgirsti apie tai, kas iš tiesų pasiteisina ir situacija gerėja.

Sutelktų grupių diskusijos – išmoktos pamokos

Apibendrinant diskusijų rezultatus, galima teigti, kad dalyviai turėjo paankamai gerą supratimą apie ekologinių ir socialinių problemų sąsajas, nors labiau akcentavo socialinį aspektą. Dalyviai teigė, kad

kiekvienas asmuo ir bendruomenė yra atsakingi už pokyčius; tam reikalinga ir visų visuomenės sektorių parama bei dalyvavimas. Mintys apie ateitį sužadina įvairius jausmus, kurie gali kelti stresą ir būti nemalonūs, o dalijimasis jais, bent jau kai kuriose grupėse, buvo įvertintas teigiamai - kaip suteikiantis palengvėjimą.

Svarbiausia, kad suaugusieji besimokantieji teigė norintys sužinoti daugiau, atsisakyti senų mąstymo būdų, priimti atsakomybę ir atitinkamai veikti. Mokymasis, žinojimo plėtimas šiais klausimais, jų manymu, turi būti nuoseklus, sistemiškas, vykdomas palengva ir suprantama forma.

Duomenų rinkimo išvados ir pasirengimas praktiniams seminarams

Duomenų rinkimas buvo sėkmingas, nes pavyko gauti preliminarius atsakymus į daugelį klausimų, kuriuos išsikėlėme savo projekte. Galima daryti išvadą, kad suaugusieji besimokantieji yra labiau linkę mokytis apie eko-socialines problemas ir keisti savo mąstymo ir veikimo būdus, nei suaugusiųjų švietėjai įsivaizduoja. Mūsų tyrimas atskleidė, kad abi tikslinės grupės – suaugusiųjų švietėjai ir suaugusieji besimokantieji iš tiesų mano, kad planetos gerovė ir eko-socialinis švietimas yra svarbūs. Labiau akcentuojamos socialinės problemos, lyginant su ekologinėmis, tačiau abiejų sričių problemos suvokiamos kaip tarpusavyje susijusios.

Kad suaugusiųjų švietėjai galėtų nagrinėti tvarumo ir eko-socialines problemas, orientuotas į konkrečią besimokančiųjų grupę ar asmenį, jiems reikėtų geresnio supratimo, laiko ir galimybių apmąstyti savo pedagoginę praktiką. Suaugusiųjų švietėjams taip pat reikalingi konkretūs pavyzdžiai ir priemonės šiems klausimams nagrinėti. Mokymai apie pedagoginius modelius, metodus ir priemones galėtų padėti siekti transformuojančio mokymosi poveikio. Suaugusiųjų švietėjams, ir ypač besimokantiems, būtų naudinga stiprinti bendruomeniškumo jausmą ir bendradarbiavimo gebėjimus. Kartu problemos gali būti lengviau įveikiamos, o grupės pastangos – paveikesnės.

Remdamiesi gautais rezultatais ir bendradarbiaudami tarpusavyje, projekte dalyvaujantys partneriai, kiekvienas savo šalyje, planuos ir surengs praktinį seminarą suaugusiųjų švietėjams. Su seminarų dalyviais bus pasidalinta surinktais duomenimis bei išvadomis, o kiekviena projekte dalyvaujanti organizacija toliau gilins savo žinias ir supratimą apie eko-socialinę veiklą ir kaip geriausiai padėti suaugusiųjų švietėjams diegti eko-socialines idėjas praktikoje. Praktiniai seminarai bus organizuojami rudenį, o vėliau jų rezultatais pasidalinsime šioje platformoje.

Daugiau informacijos apie projektą – [„Erasmus+“ projektų rezultatų platformoje](#).

Šaltinis:

Salonen, A. O., Laininen, E., Hämäläinen, J. & Sterling, S. (2023). A Theory of Planetary Social Pedagogy. *Educational Theory*, 73(4), 615–637. <https://doi.org/10.1111/edth.12588>